

Ετήσια Έκθεση
του Συνηγόρου του Πολίτη
για το έτος 2017

ΟΜΑΔΑ ΕΤΗΣΙΑΣ ΕΚΘΕΣΗΣ 2017

Στην προετοιμασία της Ετήσιας Έκθεσης 2017 συνέβαλε το σύνολο του προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη

Ειδικότερα καθήκοντα ανέλαβαν οι εξής:

Σχεδιασμός, συντονισμός, γενική επιμέλεια έκδοσης: Κεντρική συντακτική ομάδα:

Μαρία Καραγεώργου, Ζωή Καραμήτρου, Ευανθία Μπενέκου

Επιστημονική επεξεργασία κειμένων

Ειρήνη Κυριακάκη, Μαρία Λιαδή, Όλγα Λυσανδροπούλου Ευαγγελία Μαρκάκη, Αναστασία Ματανά, Δήμητρα Μυτιληναίου, Νίκη Παλάσκα, Αγγελική Πανοπούλου, Ματούλα Παπαδημητρίου, Αγγελίνα Σαλαμαλίκη, Μαρία Τσάγγαρη, Μιχάλης Τσαπόγας, Δάφνη Φιλιππάκη, Χριστίνα Φλώρου, Χρύσα Χατζή

Ανάκτηση, σύνθεση και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων

Ηλίας Βουρόπουλος

Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων

Ίων Σαγιάς

Επίσης συνεργάστηκαν

Δημήτρης Βράζος, Μαρία-Αριστέα Καλαματιανού

Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το 2017 διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Αρχής:

www.synigoros.gr

Η Ετήσια Έκθεση του 2017 τυπώθηκε τον Μάρτιο του 2018 στο Εθνικό Τυπογραφείο σε 700 αντίτυπα

Επιμέλεια κειμένων-Εξώφυλλο-Καλλιτεχνικός σχεδιασμός

ΚΑΜΠΥΛΗ ΑΕΒΕ

Αντιγόνης 60, 104 42 Αθήνα, Τηλ.: 210 5156810-20-30

Νικολέττα Μιχελάκη, E-mail: info@kambili.gr, www.kambili.gr

Συνήγορος του Πολίτη

Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 Αθήνα

Τηλ: (+30) 213 1306 600

www.synigoros.gr

ISSN: 1108 8206

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η χρονιά μέσα από το βλέμμα του Συνηγόρου του Πολίτη.....	23
Η ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το έτος 2017.....	28
Στατιστική αποτύπωση της χρονιάς.....	31
1. Πλήθος αναφορών και θεματικές.....	33
Γεωγραφική κατανομή και εποχικότητα κατάθεσης αναφορών.....	35
Κίνηση στο τηλεφωνικό κέντρο της αρχής.....	37
2. Η «ακτινογραφία» της κακοδιοίκησης.....	39
3. Αντί συμπερασμάτων.....	44

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΙΚΟΣ & ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΘΕΣΜΟΣ..... 45

ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ..... 45

Νομιμότητα: εγγύηση για ένα κράτος δικαίου.....	47
1. Όταν η ισχύουσα νομοθεσία δεν εφαρμόζεται.....	50
1.1. Καθυστέρηση επιστροφής εισφορών αχρεωστήτως εισπραχθεισών από Ταμεία, σε εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 104 του Ν. 4387/2016.....	52
1.2. Προστασία της νήσου Χρυσής (Γαϊδουρονήσι) Λασιθίου.....	52
1.3. Προστασία και διαχείριση σπηλαίου ιαματικών πηγών Καϊάφα.....	53
1.4. Προστασία Υγροτόπου Εκβολών Αποσελέμη Ποταμού Ηρακλείου Κρήτης.....	54
1.5. Δημοτολόγια - Ληξιαρχεία: Άρνηση εγγραφής στο δημοτολόγιο παιδιού γεννημένου σε σύμφωνο συμβίωσης.....	55
1.6. Πρακτικές προστατευτισμού από επαγγελματικούς φορείς.....	56
1.6.1. Άρνηση εγγραφής κατόχων αποφάσεων επαγγελματικής ισοδυναμίας.....	56
1.6.2. Αυτεπάγγελτη εγγραφή ελευθέρων επαγγελματιών σε επιμελητήρια.....	57

1.7.	Έκδοση εγκυκλίου από την ΑΑΔΕ για την έναρξη εργασιών φυσικών προσώπων χωρίς την προσκόμιση βεβαίωσης ελέγχου επωνυμίας και διακριτικού τίτλου της εμπορικής επιχείρησης.....	58
1.8.	Η ειδική αιτιολόγηση του ηλικιακού κριτηρίου στην πρόσβαση στην εργασία, ως περίπτωση ευθείας παράβασης των διατάξεων του Ν. 4443/16.....	58
1.9.	Εφαρμογή διαδοχικής ασφάλισης σε επαγγελματικά Ταμεία και Αλληλοβοηθητικά Ταμεία Προσωπικού Τραπεζών.....	60
1.10.	Καταβολή δεδουλευμένων σε συμβασιούχους του δημοσίου.....	61
2.	Όταν η υφιστάμενη νομοθεσία παρερμηνεύεται	62
2.1.	Παράνομη παρακράτηση επί πλέον ποσών για εισφορές ασθένειας.....	64
2.2.	Δημοτικά Τέλη σε κενά και μη ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα	64
2.3.	Αναγκαιότητα τήρησης των προβλεπόμενων προθεσμιών εκ μέρους των οργάνων εξέτασης διοικητικών προσφυγών αυθαιρέτων και αδειών δόμησης.....	65
2.4.	Παραγραφή χρηματικής απαίτησης για καταβολή αποζημίωσης λόγω στέρσης χρήσης αστικού ακινήτου για αρχαιολογικούς σκοπούς.....	66
2.5.	Αναπηρία- Δαπάνες θεραπειών	67
2.6.	Μετεγγραφές φοιτητών	68
2.6.1.	Μοριοδότηση βάσει οικονομικών και κοινωνικών κριτηρίων.....	68
2.6.2.	Μετεγγραφή διακριθέντος αθλητή από το τμήμα εισαγωγής σε αντίστοιχο τμήμα σχολής του ίδιου ΑΕΙ	69
2.7.	Χορήγηση άδειας διαμονής δεκαετούς διάρκειας.....	69
2.8.	Πρόταση προς την ΑΑΔΕ, για την εξαίρεση των οικογενειακών επιδομάτων από τον υπολογισμό του εισοδήματος, για απαλλαγή από τον ΕΝ.Φ.Ι.Α.	70
2.9.	Άρνηση χορήγησης στεγαστικού επιδόματος φοιτητών χωρίς δικαστική απόφαση γονικής μέριμνας/επιμέλειας.....	71
2.10.	Παράνομη παρακράτηση επί πλέον ποσών για εισφορές ασθένειας	71
2.11.	Διαγραφή προστίμων που επιβλήθηκαν σε άνεργους επειδή δεν είχαν πληρώσει εισιτήριο σε τρόλεϊ ή λεωφορεία	72

3.	Εφαρμόζοντας τη νομοθεσία επιλεκτικά ή και προβληματικά	73
3.1.	«Αόρατοι πληθυσμοί». Το πρόβλημα της δημοτολογικής τακτοποίησης των Ρομά ως ζήτημα διασφάλισης στοιχειώδους πρόσβασης σε δικαιώματα	75
3.2.	Λήξη της ασφαλιστικής σχέσης με τον ΕΦΚΑ ιδιοκτητών και εκμεταλλευτών Δημόσιας Χρήσης Οχημάτων	76
3.3.	Αδειοδότηση των σταθμών βάσης κινητής τηλεφωνίας και απροθυμία της διοίκησης για την απομάκρυνση αυθαίρετα τοποθετημένων κεραιών	77
3.4.	Προϋποθέσεις επιλογής φορέα απασχόλησης εναλλακτικής υπηρεσίας	79
3.5.	Διακριτική τιμολογιακή πολιτική των Δήμων σε μη δημότες ή μόνιμους κατοίκους	80
3.6.	Διαγραφή οφειλής τελών κυκλοφορίας λόγω ανολοκλήρωτης μεταβίβασης κατόπιν δικαστικής απόφασης	80
3.7.	Απαλλαγή από ασφαλιστικές εισφορές των ιδιοκτητών οχημάτων δημόσιας χρήσης λόγω αποξένωσης	81
3.8.	Παραχώρηση αποκλειστικής θέσης στάθμευσης στους κατόχους δελτίου στάθμευσης για ΑμεΑ	82
4.	Πολυνομοθεσία – ασάφειες – κακή νομοθέτηση	84
4.1.	Πρόβλεψη έκδοσης πλέον των πενήντα Υπουργικών Αποφάσεων και Προεδρικών Διαταγμάτων προκειμένου να εφαρμοστεί ο νόμος για το δομημένο περιβάλλον	87
4.2.	Προθεσμία 105 ημερών για άσκηση αντιρρήσεων κατά των αναρτημένων δασικών χαρτών	88
4.3.	Σχολικές εγκαταστάσεις	88
4.4.	Αδυναμία απόκτησης επαγγελματικών δικαιωμάτων ενεργειακού επιθεωρητή β΄ τάξης από τεχνολόγους μηχανικούς	89
4.5.	Έλλειψη νομοθετικού πλαισίου για καταβολή αποζημίωσης σε πολίτες, λόγω μη τήρησης από τη διοίκηση των προθεσμιών του άρθρου 4 του Ν. 2690/1999	90
4.6.	Επέκταση του τρόπου εκπλήρωσης του δικαιώματος πρόσβασης σε έγγραφα στο πλαίσιο των διατάξεων του άρθρου 5, του Ν. 2690/1999 μέσω της χρήσης του Προγράμματος ΔΙΑΥΓΕΙΑ	90

4.7.	Μη απαλλαγή από το τέλος επιτηδεύματος των επιχειρήσεων που ασκούνται σε χωριά κάτω των πεντακοσίων κατοίκων	91
4.8.	Έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος στους φοιτητές των ΑΕΙ.....	92
4.9.	Οι διαφορετικές κατηγορίες των πιστοποιητικών ΑμεΑ και η ασάφεια ως προς την ευρύτητα και το είδος των δικαιωμάτων που παρέχουν.....	92
4.10.	Οι διαφορετικές ταχύτητες στην προστασία της μητρότητας: ανάδειξη του προβλήματος στο δημόσιο, τον ευρύτερο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.....	94
4.11.	Έτος αναφοράς των εισοδημάτων που λαμβάνονται υπόψη για τον έλεγχο των εισοδηματικών κριτηρίων, για τη χορήγηση του ΕΚΑΣ κατ' εφαρμογή του άρθρου 92 του Ν. 4387/2016.....	96
4.12.	Εισοδηματικά κριτήρια για τη χορήγηση κοινωνικών παροχών.....	97
4.13.	Διακοπή του επιδόματος αναπηρίας σε δικαιούχους προνοιακών επιδομάτων που συμμετέχουν σε προγράμματα ενίσχυσης της απασχόλησης ΟΑΕΔ	98
5.	Νομοθετώντας πέραν των ορίων εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος.....	99
5.1.	Έκδοση άδειας νομιμοποίησης κατασκευών και ένταξη αυθαίρετων κατασκευών στις νομοθετικές ρυθμίσεις για την τακτοποίηση, παρά την ύπαρξη αμετάκλητων δικαστικών αποφάσεων.....	101
5.2.	Οικιστικές πυκνώσεις – Δασικοί χάρτες.....	102
5.3.	Αδειοδότηση με πελατειακή λογική.....	103
5.4.	Μείωση του κόστους παραβόλων για υποβολή ένστασης σε διαδικασίες πρόσληψης μέσω ΑΣΕΠ.....	104
5.5.	Παράβολα ανασφάλιστων οχημάτων	104
5.6.	Απώλειες ρυθμίσεων οφειλών.....	105
5.7.	Υπέρμετρες χρεώσεις και υπερβολικά πρόστιμα από επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ύδρευσης (ΕΥΔΑΠ/ΔΕΥΑ).....	106
6.	Διοικητικές δυσλειτουργίες στην εφαρμογή της νομοθεσίας.....	107
6.1.	Θέματα προστασίας ανηλίκων.....	109
6.1.1.	Αποφυγή κράτησης ασυνόδευτου ανηλίκου αναγνωρισμένου πρόσφυγα και παραμονή του σε χώρο φιλοξενίας.....	109

6.1.2.	Άρση γεωγραφικού περιορισμού σε ασυνόδευτους ανήλικους.....	109
6.1.3.	Άρση διοικητικής κράτησης συζύγου ανήλικης με προβλήματα υγείας.....	109
6.1.4.	Παιδικοί Σταθμοί.....	110
6.1.5.	Κοινωνικές παροχές-διευκολύνσεις.....	110
6.2.	Θέματα ηλεκτρονικών εφαρμογών.....	111
6.2.1.	Ανάγκη προσαρμογών των ηλεκτρονικών εφαρμογών Ταμείου, ώστε να τηρείται η νομιμότητα και να μην εξουθενώνονται οικονομικά οι συνταξιούχοι.....	111
6.2.2.	Μηχανογραφικά προβλήματα σε σύνταξη χρείας.....	111
6.2.3.	Απόρριψη χορήγησης πετρελαίου θέρμανσης λόγω κλεμμένου οχήματος.....	112
6.3.	Θέματα ρυθμίσεων οφειλών.....	113
6.3.1.	Ενιαία ρύθμιση του κληρονομητού των οφειλών λόγω παραβάσεων του Κ.Ο.Κ.....	113
6.3.2.	Διαγραφή οφειλής που είχε ακυρωθεί με δικαστική απόφαση.....	113
6.4.	Θέματα διπλωματικών αντιπροσωπειών.....	114
6.4.1.	Καθυστερήσεις από διπλωματικές αντιπροσωπείες.....	114
6.4.2.	Άρνηση επικύρωσης πιστοποιητικών.....	114
6.5.	Λειτουργία Επιτροπής για τους στερούμενους διαβατηρίου.....	114
6.6.	Πολεοδομικά και συναφή ζητήματα.....	115
6.6.1.	Καθυστέρηση διεκπεραίωσης πολεοδομικών υποθέσεων λόγω ελλιπούς στελέχωσης και οργανωτικών δυσλειτουργιών των πολεοδομικών υπηρεσιών.....	115
6.6.2.	Σύνθετη διοικητική διαδικασία σε αρχαιολογική απαλλοτρίωση.....	116
6.7.	Κοινωνικές υπηρεσίες.....	117
6.8.	Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης.....	118
	Επίμετρο.....	119
	ΕΙΔΙΚΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	121
1.	Επιβολή μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης για οφειλές προς το δημόσιο.....	124
	Συνοπτική παρουσίαση.....	124

1.1.	Διενέργεια της κατάσχεσης	125
1.2.	Η προστασία μισθών και συντάξεων-ακατάσχετα όρια	126
1.2.1.	Καταβολή αναδρομικών αποδοχών σε τραπεζικό λογαριασμό. Ακατάσχετο όριο προστασίας μισθού ή σύνταξης	127
1.2.2.	Η περίπτωση των κοινών λογαριασμών.....	128
1.2.3.	Κατάσχεση προνοιακών επιδομάτων.....	129
1.3.	Απελευθέρωση της χρήσης ακατάσχετων ποσών δεσμευμένων λογαριασμών.....	130
1.4.	Η διαγραφή οφειλών προς το δημόσιο.....	131
2.	Κοινωνική ασφάλιση και παροχές.....	132
	Συνοπτική παρουσίαση.....	132
2.1.	Συνταξιοδότηση παρά την απώλεια ασφαλιστικού βιβλιαρίου (πρόγραμμα ΛΑΕΚ-ΟΑΕΔ)	134
2.2.	Τροποποίηση μη νόμιμης συνταξιοδοτικής απόφασης ως προς την ημερομηνία έναρξης συνταξιοδότησης.....	135
2.3.	Πίστωση εξόδων κηδείας σε λάθος τραπεζικό λογαριασμό δικαιούχου	136
2.4.	Δικαίωση συνταξιούχου στον οποίο το τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ είχε χρεώσει δύο φορές το ίδιο ποσό	136
2.5.	Διαγραφή προσαυξήσεων οφειλής εταιρείας που επιβλήθηκαν λόγω αδράνειας της Διοίκησης	137
2.6.	Μη καταβολή της εφάπαξ οικονομικής ενίσχυσης σε δικαιούχους.....	138
2.7.	Μη δυνατότητα επιστροφής εισφορών, λόγω μη λειτουργίας λογισμικού του ασφαλιστικού φορέα.....	138
2.8.	Καταλογισμός αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών.....	139
2.9.	Παραβίαση των γενικών αρχών της ενημέρωσης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.....	139
2.10.	Τοκοφορία σε οφειλές & αχρεωστήτως εισπραχθείσες παροχές	140
3.	Κοινωνική αλληλεγγύη	140
	Συνοπτική παρουσίαση.....	140
3.1.	Θέματα αναπηρίας.....	141

3.1.1.	Καταβολή παραβόλου γνωμάτευσης.....	141
3.1.2.	Προβλήματα γνωματεύσεων Υγειονομικών Επιτροπών.....	142
3.2.	Σώρευση οφειλών από ανάκτηση προνοιακών επιδομάτων σε αδύναμους οικονομικά πολίτες.....	143
4.	Διαχείριση και προστασία φυσικού περιβάλλοντος και φυσικών πόρων.....	145
	Συνοπτική παρουσίαση.....	145
4.1.	Προστατευόμενες περιοχές.....	146
4.2.	Υποβάθμιση του περιβάλλοντος με ευθύνη των δήμων.....	147
4.2.1.	Καταστροφή παραδοσιακού μονοπατιού στην Ανάφη.....	147
4.2.2.	Μεταφορά αποβλήτων σε κέντρο συλλογής ανακυκλώσιμων υλικών στο Κρανίδι.....	148
4.2.3.	Αποκατάσταση δημοτικής οδού.....	149
4.2.4.	Καθαρισμός ιδιόκτητου οικοπέδου.....	149
4.3.	Περιβαλλοντική ευθύνη.....	150
4.3.1.	Αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας σε σπηλιοβάραθρο στην Αγ. Άννα Βοιωτίας.....	151
4.3.2.	Καθυστερήσεις στην αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας στο ιδιωτικό κέντρο διαλογής ανακυκλώσιμων υλικών Ασπρούργου (ΚΔΑΥ).....	151
4.3.3.	Ρύπανση Σαρωνικού από το δεξαμενόπλοιο Αγ. Ζώνη II.....	152
5.	Μετανάστευση και πολιτικό άσυλο.....	153
	Συνοπτική παρουσίαση.....	153
5.1.	Πολιτικό άσυλο.....	154
5.1.1.	Είσοδος παράτυπων μεταναστών και αιτούντων άσυλο.....	154
5.1.2.	Απουσία διαδικασιών υποδοχής μεταναστών/προσφύγων σε άλλα νησιά.....	154
5.1.3.	Ευάλωτα άτομα και γεωγραφικός περιορισμός.....	155
5.1.4.	Ανήλικοι μετανάστες.....	156
5.2.	Μετανάστευση.....	156
5.2.1.	Αποκέντρωση διαδικασίας εξέτασης αιτημάτων χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς και ανθρωπιστικούς λόγους....	156

5.2.2.	Επανυποβολή αιτήσεων χορήγησης άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους.....	158
5.2.3.	Εκσυγχρονισμός συστήματος αδειοδότησης - ηλεκτρονική άδεια διαμονής.....	158
6.	Ιθαγένεια και αστική κατάσταση	159
	Συνοπτική παρουσίαση.....	159
6.1.	Ιθαγένεια	161
6.1.1.	Καθυστερήσεις και ελλιπής συντονισμός στη διαδικασία πολιτογράφησης.....	161
6.1.2.	Έλεγχος τυπικών και ουσιαστικών προϋποθέσεων πολιτογράφησης.....	162
6.1.3.	Καθορισμός ιθαγένειας τέκνου μετά την απώλεια ιθαγένειας του γονέα	162
6.1.4.	Απολυτήριο τίτλοι ξένων σχολείων για την απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας.....	163
6.2.	Αστική κατάσταση.....	163
6.2.1.	Δημοτολόγηση Ρομά παρά την ύπαρξη αντιφατικών εγγραφών...	163
6.2.2.	Διόρθωση επωνύμου σε αποφάσεις πολιτογράφησης.....	164
6.2.3.	Ανελαστικές πρακτικές στην έκδοση διαβατηρίων	164
7.	Ποινικός εγκλεισμός.....	165
	Συνοπτική παρουσίαση.....	165
7.1.	Ζητήματα έκτισης και διάρκειας ποινών	166
7.1.1.	Καθυστέρηση διαβίβασης αίτησης για υπ' όρον απόλυση	166
7.1.2.	Συνυπολογισμός χρόνου εκτιθείσας ποινής.....	167
7.2.	Προνοιακές και ασφαλιστικές παροχές σε κρατούμενους	168
7.2.1.	Επίδομα βαριάς αναπηρίας κρατουμένων	168
7.2.2.	Καταβολή σύνταξης κρατουμένων.....	168
8.	Προβλήματα ένταξης στην αγορά εργασίας.....	170
	Συνοπτική παρουσίαση.....	170
8.1.	Υπέρμετρη καθυστέρηση ελέγχου των δικαιολογητικών πολιτή για την έγκριση έναρξης άσκησης επαγγέλματος διδασκαλίας από τον ΕΟΠΠΕΠ	171

8.2.	Διαδικασία πλήρωσης θέσεων μόνιμου προσωπικού στο Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής...	171
8.3.	Καθυστέρηση διενέργειας εξετάσεων πιστοποίησης για νέες ειδικότητες αποφοίτων Ι.Ε.Κ. από τον Εθνικό Οργανισμό Πιστοποίησης και Επαγγελματικού Προσανατολισμού λόγω καθυστέρησης σύνταξης Οδηγού Σπουδών Νέων Ειδικοτήτων από τη Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης.....	172
9.	Ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης.....	173
	Συνοπτική παρουσίαση.....	173
9.1.	Προγράμματα κοινωφελούς εργασίας του ΟΑΕΔ - εμπόδια στην τοποθέτηση ωφελουμένων.....	173
9.2.	Προγράμματα Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών (ΝΕΕ) - το πρόβλημα των εποχικών επιχειρήσεων	176
10.	Προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού στο σχολείο.....	177
	Συνοπτική παρουσίαση.....	177
10.1.	Ειδική αγωγή και εκπαίδευση - ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες....	178
10.1.1.	Ελλιπής υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης.....	178
10.1.2.	Παρεμβάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών στέγασης και λειτουργίας Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.....	179
10.2.	Σχολική αντιμετώπιση διεμφυλικών μαθητριών	180
10.3.	Μεταφορές-Μετακινήσεις μαθητών/τριών	180
10.4.	Ενδοσχολική βία, ενδοσχολικά ζητήματα, δυναμικά και σχέσεις με παιδί και οικογένεια	181
10.5.	Σχολικοί Νοσηλευτές.....	182
10.6.	Φοίτηση ανήλικων αλλοδαπών σε ελληνικό σχολείο	182
10.7.	Ζητήματα λειτουργίας Επαγγελματικών Λυκείων	183
11.	Προστασία ανηλίκων και ενεργοποίηση υποστηρικτικών μηχανισμών.....	184
	Συνοπτική παρουσίαση.....	184
11.1.	Μετεγκατάσταση ανηλίκων με αναπηρίες από το Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Σκαρμαγκά Αττικής.....	184

11.2.	Υποστήριξη ανηλίκων σε κίνδυνο από βία/παράμελψη/ παρενόχληση.....	185
12.	Επιμέλεια - γονική μέριμνα.....	185
	Συνοπτική παρουσίαση.....	185
12.1.	Επικοινωνία παιδιών με έγκλειστο γονέα	186
12.2.	Γονική μέριμνα αναγνωρισμένου τέκνου	186
12.3.	Περιορισμός του δικαιώματος επίβλεψης της ιδιωτικής ζωής εφήβου	187
12.4.	Ανήλικοι στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.....	187
12.5.	Ιατροεκπαιδευτική παρακολούθηση ανηλίκων σε περίπτωση διαφωνίας των γονέων.....	188
12.6.	Ασφάλιση ανήλικου από το σύζυγο της μητέρας	189
13.	Τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	189
	Συνοπτική παρουσίαση.....	189
13.1.	Οργάνωση των εξ αποστάσεως προγραμμάτων σπουδών.....	190
13.1.1.	Αδυναμία αναζήτησης καταβληθέντων διδάκτρων.....	190
13.1.2.	Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις.....	191
13.1.3.	Μη χορήγηση φοιτητικής άδειας	191
13.2.	Κριτήρια επιλογής σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών	192
13.3.	Ζητήματα χορήγησης και αναγνώρισης τίτλων σπουδών	192
13.3.1.	Χορήγηση Παραρτήματος Διπλώματος σε αποφοίτους ΤΕΙ.....	192
13.3.2.	Αναγνώριση αλλοδαπών πτυχίων νομικής με περιεχόμενο το ελληνικό δίκαιο	193
	ΑΥΤΕΠΑΓΓΕΛΤΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ	195
1.	Αυτεπάγγελτες παρεμβάσεις 2017	197
1.1.	Καταγγελίες για άτυπες επαναπροωθήσεις στον Έβρο.....	197
1.2.	Θάνατος κρατουμένου στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου ...	197
1.3.	Άρνηση αναισθησιολόγων του Γενικού Νοσοκομείου Σάμου να συμμετέχουν σε επεμβάσεις τεχνητής διακοπής κύησης	197
1.4.	Ιδιωτικές τράπεζες βλαστοκυττάρων	198
2.	Παραπομπές σε εισαγγελικές αρχές.....	198

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	199
Εισαγωγή	201
Ίση μεταχείριση και καταπολέμηση των διακρίσεων	202
1. Διακρίσεις λόγω φύλου	203
1.1. Διακρίσεις λόγω φύλου στον δημόσιο τομέα	203
1.2. Διακρίσεις λόγω φύλου στον ιδιωτικό τομέα	204
1.3. Σεξουαλική παρενόχληση	205
2. Διακρίσεις λόγω φυλετικής / εθνοτικής καταγωγής.....	205
2.1. Ρομά	206
2.2. Αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες	206
3. Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων	206
4. Διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης.....	207
5. Διακρίσεις λόγω ηλικίας	208
6. Διακρίσεις λόγω οικογενειακής κατάστασης	209
7. Διακρίσεις λόγω κοινωνικής κατάστασης.....	209
8. Διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου ...	209
8.1. Σεξουαλικός προσανατολισμός.....	209
8.2. Ταυτότητα φύλου	210
2. Επιστροφές Αλλοδαπών	210
Ο εξωτερικός έλεγχος επιστροφών το 2017 με μια ματιά	210
2.1. Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση της δράσης του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών και διοικητικές καθυστερήσεις.....	211
2.2. Αριθμητικά στοιχεία επιστροφών και κρατουμένων σε Προαναχωρησιακά Κέντρα	211
2.3. Επισκέψεις σε προαναχωρησιακά κέντρα – Προβλήματα διαδικασίας επιστροφών.....	212
2.4. Εξωτερικός έλεγχος σε επιχειρήσεις επιστροφών / επανεισδοχών πολιτών τρίτων χωρών	213
2.4.1. Κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αεροπορικής απομάκρυνσης.....	213
2.4.2. Επιχειρήσεις επανεισδοχής στην Τουρκία.....	213
2.5. Συνεργασία με τον μηχανισμό αναφορών της FRONTEX.....	214

Συμπερασματικά	216
3. Εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας	217
3.1. Σύσταση και αρμοδιότητες του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α).....	217
3.2. Αριθμητικά Στοιχεία.....	218
3.3. Αριθμητικά Στοιχεία - Διαδικασία έρευνας από το Μηχανισμό	218
3.4. Παρακολούθηση ενεργειών της Διοίκησης	219
3.4.1. Στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Νιγρίτας.....	219
3.4.2. Στην περίπτωση άρνησης του καταγγέλλοντος να καταθέσει στην αστυνομία	219
3.4.3. Σε δύο περιπτώσεις χρήσης πυροβόλου όπλου από αστυνομικούς.....	220
3.4.4. Στην περίπτωση καταγγελιών για άσκηση βίας κατά τον διοικητικό έλεγχο από αστυνομικούς.....	221
3.5. Διενέργεια αυτοτελούς διερεύνησης από τον Μηχανισμό.....	222
3.5.1. Για την καταστολή επεισοδίων στη Μόρια Λέσβου.....	222
3.5.2. Για κακοποίηση αλλοδαπών στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Ταύρου	222
3.5.3. Για κακές συνθήκες κράτησης στη ΓΑΔΑ	223
3.6. Εκ νέου διερεύνηση σε περίπτωση καταδικαστικής απόφασης ΕΔΔΑ	223
4. Εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης η ταπεινωτικής μεταχείρισης η τιμωρίας.....	225
4.1. Καταστήματα Κράτησης	226
4.1.1. Διαπιστώσεις.....	226
4.1.2. Σημαντικές εξελίξεις.....	227
4.2. Αστυνομικά Κρατητήρια.....	228
4.3. Τμήματα Μεταγωγών	229
4.4. Χώροι Ψυχιατρικής Φροντίδας και Κοινωνικής Μέριμνας.....	229
4.5. Ψυχιατρεία	230
4.6. Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών	231

4.7.	Θεσμικές παρεμβάσεις.....	232
4.7.1.	Σχετικά με το σωφρονιστικό σύστημα.....	232
4.7.2.	Σχετικά με τη διοικητική κράτηση αλλοδαπών.....	232
4.7.3.	Σχετικά με την ψυχική υγεία.....	233
5.	Οργάνωση και παροχή υπηρεσιών υγείας.....	233
5.1.	Θέματα υπηρεσιών υγείας.....	235
5.1.1.	Αδυναμία διενέργειας βαριατρικών επεμβάσεων στη Βόρεια Ελλάδα.....	235
5.1.2.	Διενέργεια επεμβάσεων διαδερμικής εμφύτευσης αορτικής βαλβίδας από νοσοκομείο που δεν έχει λάβει τη σχετική άδεια.....	236
5.2.	Δικαιώματα ασθενών.....	237
5.2.1.	Πρόσβαση στον ιατρικό φάκελο νοσηλευθέντων με ψυχιατρική διαταραχή.....	237
5.2.2.	Ενσυναίσθηση και σεβασμός του ασθενούς κατά την παροχή φροντίδας υγείας.....	237
5.2.3.	Προβλήματα στην πρόσβαση υπηκόων τρίτων χωρών σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας.....	238
5.2.4.	Έλλειψη αντιδραστηρίων για τη διενέργεια εξετάσεων γονοτυπικού ελέγχου και ελέγχου ιικού φορτίου σε οροθετικούς.....	239
5.3.	Θέματα δημόσιας υγείας.....	240
5.3.1.	Απαγόρευση καπνίσματος.....	240
5.4.	Αυτεπάγγελτες έρευνες.....	240
5.4.1.	Άρνηση συμμετοχής αναισθησιολόγων σε επεμβάσεις τεχνητής διακοπής κύησης.....	240
5.4.2.	Παύση λειτουργίας ιδιωτικής τράπεζας Ομφαλοπλακουντιακού Αίματος.....	241
	Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΠΡΩΤΗΣΗΣ.....	243
	ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	243
1.	Φορέας: ΑΑΔΕ.....	245

2. Φορέας: υπουργείο αγροτικής ανάπτυξης και τροφίμων.....	246
3. Φορέας: Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.....	246
4. Φορέας: Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης.....	247
5. Φορέας: Υπουργείο Εθνικής Άμυνας.....	248
6. Φορέας: Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.....	248
7. Φορέας: Υπουργείο Εσωτερικών.....	251
8. Φορέας: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολίτικης.....	252
9. Φορέας: Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης.....	254
10. Φορέας: Υπουργείο Οικονομικών.....	254
11. Φορέας: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.....	254
12. Φορέας: Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.....	257
13. Φορέας: Υπουργείο Πολιτισμού.....	259
14. Φορέας: Υπουργείο Υγείας.....	259
15. Φορέας: Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών.....	259

**ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΣΧΕΔΙΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΩΝ.....**

1. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου του Υπουργείου Εσωτερικών «Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας των ΔΕΥΑ - Ρυθμίσεις σχετικές με την οργάνωση, τη λειτουργία, τα οικονομικά και το προσωπικό των ΟΤΑ - Ευρωπαϊκοί Όμιλοι Εδαφικής Συνεργασίας - Μητρώο Πολιτών και άλλες διατάξεις» (Ν. 4483/2017).....	263
2. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου (Ν. 4491/2017).....	264
3. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Στρατηγικού Σχεδιασμού 2018-2020 για το Σωφρονιστικό Σύστημα του Υπουργείου Δικαιοσύνης.....	265
4. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Σχεδίου της 7ης Περιοδικής Έκθεσης της Ελλάδας προς την Επιτροπή του ΟΗΕ κατά των	

Βασανιστηρίων του Υπουργείου Εξωτερικών.....	266
5. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου για τον έλεγχο και προστασία του δομημένου περιβάλλοντος (Νόμος 4495/2017)	266
6. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Νομοσχεδίου «ευνα και εκμετάλλευση λατομικών ορυκτών και άλλες διατάξεις»	267
7. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί των μέτρων βελτίωσης της δασικής νομοθεσίας.....	267
8. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του νομοσχεδίου «Μέτρα προώθησης Αναδοχής – Υιοθεσίας» του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.....	268
9. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του σχεδίου τροποποίησης του ΠΔ 104/1979 («Περί σχολικού και διδακτικού έτους, υπηρεσιακών βιβλίων, εγγραφών, μετεγγραφών φοιτήσεως, διαγωγής και τιμητικών διακρίσεων των μαθητών Σχολείων Μέσης Γενικής Εκπαιδύσεως»).....	268
10. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί του Εθνικού Μηχανισμού Παρακολούθησης και Αξιολόγησης του Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού».....	269
ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ	271
1. Δράσεις προάσπισης και προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού.....	273
1.1. Ακούγοντας τα παιδιά – προωθώντας το δικαίωμα στην έκφραση και τη συμμετοχή	274
1.1.1. Επικοινωνία με παιδιά.....	274
1.1.2. Ομάδα Εφήβων Συμβούλων	275
1.1.3. Συνεργασία με τη Βουλή των Εφήβων 2017.....	276
1.1.4. Εικονική συνέλευση μαθητών στη Θεσσαλονίκη.....	276
1.2. Πρωτοβουλίες, ειδικές δράσεις και συνεργασίες με υπηρεσίες, φορείς και οργανώσεις.....	277
1.2.1. Έρευνα για τη λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων	277
1.2.2. Αφίσα για την επιληψία	278
1.2.3. Συνεργασίες με υπηρεσίες, φορείς και οργανώσεις.....	278
1.3. Παιδιά που μετακινούνται – παιδιά πρόσφυγες.....	280
1.3.1. Συνεργασίες, επισκέψεις, παρεμβάσεις στη διοίκηση	280

1.3.2.	Το δικαίωμα στην εκπαίδευση.....	281
1.3.3.	Στέρψη της ελευθερίας ασυνόδευτων ανηλίκων.....	283
1.3.4.	Δημοσιοποίηση Έκθεσης για τα παιδιά που μετακινούνται.....	283
1.3.5.	Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται.....	283
1.3.6.	Δράση σε ευρωπαϊκό επίπεδο	284
2.	Δράσεις προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης	285
3.	Ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για τις μεταναστευτικές ροές και την προστασία των προσφύγων.....	286
4.	Ατζέντα 2030	287
	ΔΡΑΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ	291
1.	Συναντήσεις και ημερίδες.....	293
2.	Εξορμήσεις στην περιφέρεια.....	296
3.	Συνεργασίες και συμμετοχές.....	297
3.1.	Συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα/επιτροπές/ομάδες/φορείς/ διοργανώσεις.....	297
3.1.1.	Το Διεθνές Ινστιτούτο Διαμεσολαβητών (IOI)	297
3.1.2.	Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών (ENO)	298
3.1.3.	Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC).....	298
3.1.4.	Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα (EQUINET)	298
3.1.5.	Πρόγραμμα Παρακολούθησης Επιστροφών Αλλοδαπών (Forced-Return Monitoring project).....	298
3.1.6.	Ευρωπαϊκό δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων.....	299
3.1.7.	Δίκτυο Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης της ΝΑ Ευρώπης.....	299
3.2.	Συνεργασίες με διεθνείς/εθνικούς φορείς και οργανώσεις, συμμετοχή σε διοργανώσεις.....	299
3.2.1.	Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA).....	299
3.2.2.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)	300
3.2.3.	Διπλωματικές αποστολές άλλων χωρών/οργανισμών/φορέων....	300
3.2.4.	Γενική Γραμματεία Καταπολέμησης της Διαφθοράς.....	300

3.2.5.	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ).....	301
3.2.6.	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΚΔΔΑ)	301
3.2.7.	Σώμα Επιθεωρητών Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης (ΣΕΕΔΔ).....	301
3.2.8.	Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδος (ΚΕΔΕ)	301
3.3.	Συμμετοχή σε Εθνικές Επιτροπές/Συμβούλια.....	302
3.3.1.	Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (ΑΣΕΠ).....	302
3.3.1.1.	Συμβούλιο Υπηρεσιακής Κατάστασης Προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων.....	302
3.3.1.2.	Ειδικό Συμβούλιο Επιλογής Διοικήσεων (Ε.Σ.Ε.Δ.).....	302
3.3.2.	Επιτροπή Ελέγχου Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης του Ελληνικού Κοινοβουλίου.....	302
3.4.	Συνεργασία με το Ελληνικό Κοινοβούλιο.....	302
3.5.	Αυτοψίες/επισκέψεις	303
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ		305
1.	Νομικό πλαίσιο του θεσμού.....	307
2.	Εμπλουτισμός του νομικού πλαισίου το 2017	307
2.1.	Ο νόμος 4488/2017 – άρθρο 72	308
2.2.	Ο νόμος 4491/2017 - άρθρα 8, 9 και 10.....	309
2.3.	Κανονισμός Λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας.....	310
2.4.	Ο νόμος 4509/2017- Άρθρο 19	310
Οργάνωση και στελέχωση του Συνηγού του Πολίτη.....		311
Βραχυγραφίες.....		317

